

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ  
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**АБАШИНА Олена Василівна**

УДК 331.01:331.6

**ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ  
НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ**

Спеціальність 08.09.01 – Демографія, економіка праці,  
соціальна економіка і політика

**А В Т О Р Е Ф Е Р А Т**

**дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата економічних наук**

Донецьк – 2006

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Кіровоградському національному технічному університеті МОН України на кафедрі економіки праці і менеджменту (м. Кіровоград).

**Науковий керівник** – доктор економічних наук, професор

**Миценко Іван Михайлович,**

Кіровоградський національний

технічний університет МОН України,

завідувач кафедри міжнародної економіки (м. Кіровоград)

**Офіційні опоненти:** доктор економічних наук, професор

**Швець Ірина Борисівна,**

Донецький національний технічний

університет МОН України,

завідувач кафедри управління

персоналом і економіки праці (м. Донецьк)

кандидат економічних наук, доцент

**Никифорова Валерій Григорович,**

Одеський державний економічний

університет МОН України,

завідувач кафедри управління

персоналом і економіки праці (м. Одеса)

**Провідна установа** – Інститут регіональних досліджень НАН України,

відділ регіональної соціально-економічної політики (м. Львів).

Захист відбудеться **“ 27 ” червня 2006 р. о 14 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.170.01 в Інституті економіко-правових досліджень НАН України за адресою: 83048, м. Донецьк, вул. Університетська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту економіко-правових досліджень НАН України за адресою: 83048, м. Донецьк, вул. Університетська, 77.

Автореферат розісланий **“26” травня 2006 р.**

**Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради**

**Слоква М.Г.**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** Молодь є значною та перспективною частиною економічно активного населення. Виконуючи притаманні їй важливі соціально-економічні функції, молодь виступає специфічним суб'єктом ринку праці, на шляху якого виникають значні перепони до продуктивної зайнятості, обумовлюючи більш високий рівень безробіття, що породжує цілу низку соціально-економічних проблем. Через недостатність теоретичних розробок проблем молодіжної зайнятості в Україні поки що не сформований ефективний механізм залучення молоді до праці та закріплення її у сфері економічної зайнятості. Це знижує рівень соціальної захищеності молоді, спричиняє недовикористання її трудового і творчого потенціалу та стає перешкодою на шляху його підвищення, породжує маргіналізацію частки молоді та інші негативні процеси.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених означеним питанням, проблеми зайнятості молоді досліджені не повною мірою. Недостатню теоретичну розробку має категорія “молодь як суб'єкт економічної зайнятості”. Незавершеність розробки проблем ринку праці, взагалі, і ринку праці молоді, зокрема, не дозволяє ефективно впливати на рівень зайнятості молоді. Тому актуальним є дослідження особливостей формування ринку праці молоді та розробка його моделі на регіональному рівні з наступним аналізом процесів та виявленням внутрішніх суперечностей. Відсутність моделі зайнятості молоді регіону не дає можливості глибоко пізнавати складні процеси, які відбуваються в цій сфері, та активно впливати на них, забезпечуючи оптимальну структуру молодіжної зайнятості. Розв'язання проблем зайнятості молоді в регіоні практично не можливе і без аналізу тенденцій у цій сфері, формування робочої сили молоді в системі освіти, тенденцій в оцінці конкурентоспроможності молоді на ринку праці. Оскільки рівень зайнятості молоді низький, важливо здійснити комплексне дослідження програм зайнятості та засобів регіональної молодіжної політики зайнятості з наступним їх удосконаленням. Відсутні наукові розробки принципів, що забезпечують підвищення рівня зайнятості молоді в регіонах у відповідності до стратегічних перспектив розвитку економіки регіонів. Ці та ряд інших проблем, стосовно молодіжної зайнятості, визначають актуальність даної роботи, її практичну і наукову значимість.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертація виконувалася відповідно до планів наукової тематики Кіровоградського національного технічного університету МОН України за темою “Підвищення рівня зайнятості молоді в регіоні” (ДР № 0104U005814) у 2000-2004 рр., в якій розроблено умови формування робочої сили молоді та її працевлаштування в регіоні. Крім того, під науковим керівництвом та за участю дисертанта були виконані наступні наукові теми: “Концепція підвищення рівня зайнятості молоді в Кіровоградській області” (за договором № 41.Д.205 між КНТУ та Головним управлінням праці та соціального захисту населення Кіровоградської обласної держадміністрації, 2005 р.), де уточнено економічний профіль Кірово-

градської області та запропоновані концептуальні основи підвищення рівня зайнятості молоді в аграрно-промисловому регіоні; “Комплексна характеристика умов формування молоді як суб’єкта регіонального ринку праці” (за договором № 41.Д.104 між КНТУ та Кіровоградським обласним центром зайнятості, 2004 р.), де розв’язано питання покращення формування робочої сили молоді в системі освіти Кіровоградської області; “Вирішення проблем зайнятості молоді в м. Кіровограді” (за договором № 41.Д.105 між КНТУ та Кіровоградським міськрайонним центром зайнятості, 2005 р.), де визначено основні тенденції і проблеми зайнятості молоді й запропоновані підходи щодо підвищення її рівня та ефективності.

**Мета і задачі дослідження.** Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо підвищення рівня та ефективної зайнятості молоді в економіці регіону, шляхом організаційно-економічного забезпечення відповідних заходів.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані і вирішені такі задачі:

узагальнено теоретичні положення з питань визначення категорії молоді як суб’єкта економічної зайнятості;

узагальнено теоретичні підходи і положення щодо формування регіонального ринку праці молоді;

поглиблено визначення економічного змісту механізму забезпечення зайнятості молоді, виходячи з умов функціонування регіонального ринку праці;

виявлено основні тенденції та проблеми зайнятості молоді в регіоні;

виявлено провідні тенденції формування робочої сили молоді в системі загальної та професійної освіти в регіоні;

визначено основні характеристики конкурентоспроможності молоді на регіональному ринку праці;

оцінено ефективність державної політики зайнятості молоді в регіоні;

обґрунтовано методичні підходи та основні напрями підвищення ефективної зайнятості молоді на регіональному рівні;

розроблено концептуальні засади підвищення рівня зайнятості молоді в регіоні.

**Об’єкт дослідження** – процес формування робочої сили молоді та забезпечення її зайнятості в економіці регіону.

**Предмет дослідження** – організаційно-економічні методи підвищення рівня та ефективної зайнятості молоді в регіоні.

**Методи дослідження.** Методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення сучасної економічної теорії, наукові досягнення вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері ринкової економіки, регіональної економіки, зайнятості населення, зайнятості молоді.

Теоретичною основою дослідження проблем зайнятості населення є праці таких відомих за-

рубіжних економістів, як: Дж. М. Кейнс, А. Маршалл, А. Філіпс, А. Оукен та ін. В Росії проблеми ринку праці та зайнятості розробляють В.В. Адамчук, Л.П. Владимірова, Б.М. Генкін, М.Г. Забельський, І.І Кулінцев, О.Й. Рофе, С.Ю. Рошін та ін., молодіжні аспекти зайнятості – Л.Г. Борисова, Ю.А. Зубок, Н.А. Свиридов, І.М. Чистяков та ін. В Україні дослідження проблем ринку праці, зайнятості здійснюють С.І. Бандур, В.М. Василенко, В.С. Васильченко, С.І. Дорогунцов, Ю.М. Краснов, Е.М. Лібанова, В.П. Мікловда, О.Ф. Новікова, В.В. Онікієнко, В.М. Петюх, М.І. Пітюлич, М.Д. Прокопенко, В.А. Савченко, І.Б. Швець, В.І. Шкаредний та ін. Питання формування ринку праці молоді, особливо фахівців з вищою освітою, висвітлювали такі українські вчені, як: О.А. Грішнова, М.І. Долішній, С.М. Злупко, О.А. Кратт, О.С. Лаврук, О.О. Яременко та ін.

Як загальний інструмент дослідження використовувався діалектичний метод пізнання. При вирішенні поставлених задач застосовувалися наступні методи: системного аналізу (для визначення соціально–економічної категорії молоді як суб'єкта економічної зайнятості, категорії ефективної зайнятості, розробки моделі регіонального ринку праці молоді, моделі зайнятості молоді); аналізу і синтезу (для визначення специфічних характеристик молоді, характеристик ефективної зайнятості, шляхів удосконалення регіональної молодіжної політики зайнятості); статистичного аналізу (для визначення тенденцій в сфері зайнятості молоді та формування робочої сили молоді, оцінки ефективної зайнятості молоді); соціологічних опитувань (для визначення особливостей підготовки фахівців з вищою освітою).

Інформаційною основою роботи є звіти та відповідні публікації міжнародних організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, статистичні дані Державного комітету статистики України, Кіровоградського обласного управління статистики, Закони України, Укази Президента України, результати власних досліджень автора.

***Наукова новизна одержаних результатів*** дослідження полягає в розробці та поглибленні теоретико-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо підвищення рівня та ефективності зайнятості молоді в економіці регіону на основі організаційно-економічного забезпечення відповідних заходів. Найбільш суттєві результати, які мають наукову новизну, полягають у такому: вперше:

розроблена модель зв'язків регіонального ринку праці молоді, в якій на основі системного аналізу встановлені причинно-наслідкові зв'язки між різними категоріями робочої сили і робочими місцями, в результаті чого виявлені внутрішні суперечності ринку праці, які перешкоджають можливостям забезпечити високий рівень зайнятості молоді, можливостям сформувати з молоді висококваліфіковану робочу силу, забезпечують виштовхування значної частини молоді з офіційної економіки у тіньову, що визначають цільові напрями можливого впливу на регіональний ринок праці для покращення показників зайнятості молоді;

розроблена модель зайнятості молоді в ринкових умовах, яка дозволяє виокремлювати основні складові: офіційну, неформальну і нетоварну зайнятість в економіці регіону та країни, офіційну та нелегальну міжнародну зайнятість, маргіналізовану молодь, що надає можливість здійснення ефективного впливу на перерозподіл потоків робочої сили та забезпечення оптимальної структури зайнятості;

визначено формування нового виду робочої сили – робочої сили вищої кваліфікації, яка характеризується поглибленою підготовкою у вищих навчальних закладах, розвиненими творчими здібностями, здатністю до інноваційної діяльності та амбітними устремліннями, що надає можливість здійснювати управління залученням молоді до суспільно-корисної діяльності з метою розвитку економіки регіону;

*удосконалено:*

визначення соціально-економічної категорії молоді як суб'єкта економічної зайнятості, у відповідності з яким вона охоплює частину економічно активного населення з віковими межами від 20 до 29 років, здійснює вихід на ринок праці і відрізняється професійно-кваліфікаційними, соціально-економічними та соціально-психологічними особливостями, які дозволяють комплексно враховувати її якісні риси, удосконалювати шляхи залучення та заохочення у сфері трудової зайнятості;

визначення ефективної зайнятості молоді, яка забезпечує найбільш повне використання трудового потенціалу, високу продуктивність праці, виробництво необхідних для суспільства товарів та послуг з найменшими трудовими і матеріальними витратами, що надає можливість організувати відповідно до потреб даної категорії населення робочі місця та розробляти конкретні шляхи покращення зайнятості в умовах обмеженості трудових ресурсів регіону;

регіональну молодіжну політику зайнятості в частині формування робочої сили молоді: розвитку організаційного механізму функціонування ринку праці та забезпечення працевлаштування молоді, що сприяє залученню молоді до ефективної економічної діяльності;

*дістали подальший розвиток:*

методи оцінки тенденцій зайнятості молоді регіону, які проявляються у зменшенні частки молоді в структурі економічно активного населення та зниженні її частки в структурі зайнятих, збереженні на високому рівні молодіжного безробіття, перевищенні вивільнення молодих працівників із підприємств над попитом на робочу силу молоді, залученні молоді у тіньову сферу зайнятості, що підтверджує незацікавленість роботодавців у використанні робочої сили молоді в економіці регіону.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки щодо внутрішніх суперечностей ринку праці молоді, формування її структури зайнятості, удосконалення системи підготовки робочої сили молоді, молодіжної політики зайнятості,

підвищення конкурентоспроможності мають реальну практичну цінність і спрямовані на підвищення рівня та ефективності зайнятості молоді.

Отримані в дисертації висновки і рекомендації знайшли практичне застосування в діяльності Головного управління праці та соціального захисту населення Кіровоградської обласної державної адміністрації (довідка № 129/15 від 16.02.2006 р.); Кіровоградського обласного центру зайнятості (довідка № 01–690 від 23.12.2004 р.); Кіровоградського міськрайонного центру зайнятості (довідка № 114/2 від 24.05.2005 р.); у навчальному процесі Кіровоградського національного технічного університету (довідка № 31–15/549 від 10.03.2006 р.) при розробці та викладанні лекційних курсів з дисциплін: “Управління трудовими ресурсами”; “Ринок праці та зайнятість”; “Управління зайнятістю і соціальний захист безробітних” на факультеті економіки та менеджменту.

**Особистий внесок здобувача.** Сформульовані в дисертації наукові результати, висновки, рекомендації та пропозиції належать особисто автору і є його науковим доробком. Дослідження є одноособово виконаною науковою працею. В дисертації викладено науковий підхід автора до вирішення проблеми підвищення рівня та ефективності зайнятості молоді в аграрно-промисловому регіоні в сучасних економічних умовах. Внесок здобувача у спільно опубліковані роботи конкретизовано у списку праць за темою дисертації.

**Апробація результатів дисертації.** Основні теоретичні та методичні положення та результати дослідження були представлені і схвалені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-методичній конференції “Соціально-економічні аспекти збалансування потреб в трудових ресурсах” (м. Кіровоград, 2000 р.); II-IV Міжнародних науково-практичних конференціях “Исследования и оптимизация экономических процессов” (м. Харків, 2000 р., 2001 р., 2003 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції “Оплата праці та доходи в ринковій економіці: проблеми, досягнення та перспектива розвитку” (м. Хмельницький, 2001 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції “Україна наукова ‘2001” (м. Дніпропетровськ – Харків – Одеса, 2001 р.); IV-V Міжнародних конференціях “Наука і освіта” (м. Дніпропетровськ, 2001 р., 2002 р.); Республіканській науково-практичній конференції “Розширення ринку праці в центральному економічному регіоні України” (м. Кіровоград, 2002 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми фінансово-економічного розвитку підприємництва та малого бізнесу в Україні (регіональний аспект)” (м. Чернівці, 2003 р.); Всеукраїнській науковій конференції “Проблеми управління регіональним економічним і соціальним розвитком” (м. Рівне, 2003 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції “Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю” (м. Кіровоград, 2003 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми і механізми відтворення ресурсного потенціалу України в контексті Євроінтеграції” (м. Рівне, 2004 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми сучасних наук: теорія і практика” (м. Дніпропетровськ, 2005 р.); II Міжнародній

науково-практичній конференції “Perspektivní novinky vědy a technici – 2005” (Прага – Дніпропетровськ, 2005 р.).

**Публікації.** За результатами виконаних досліджень опубліковано 21 наукову працю, у тому числі 11 статей у наукових фахових виданнях, 7 тез доповідей на науково-практичних конференціях, 3 методичні рекомендації, загальним обсягом 10,57 друк. арк., з них 9,67 друк. арк. належать особисто автору.

**Структура і обсяг дисертації.** Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та 9 додатків. Загальний обсяг роботи –183 сторінки комп’ютерного тексту. Дисертація містить 33 таблиці, 22 рисунки і список використаних джерел із 133 найменувань.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

**У вступі** обґрунтовано актуальність теми, ступінь дослідження проблеми, зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету і задачі, об’єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх наукове і практичне значення, відображено апробацію результатів.

**Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження зайнятості молоді в регіоні.** У розділі розкрито сутність категорії молоді як суб’єкта економічної зайнятості, досліджено особливості формування регіонального ринку праці молоді та механізм забезпечення її зайнятості в регіоні.

Молодь – це окрема соціально-демографічна група населення, яка відрізняється сукупністю вікових характеристик, особливостями соціально-економічного становища та функціями, які вона виконує в суспільстві. Обґрунтовано вікові межі молоді – від 15 до 29 років, які найбільше відповідають сучасним соціально-економічним умовам України. Нижньою межею віку молоді як суб’єкта ефективної економічної зайнятості слід вважати 20 років.

Молодь здійснює не тільки економічну, але і соціальну діяльність, яка пов’язана з навчанням і здобуттям професії, військовою строковою службою, вихованням дітей. Структура молоді за сферами діяльності та її зв’язок з економічно активною молоддю показана на рис. 1, де зображено дев’ять груп. Три з них відносяться до економічно активного населення – зайняті у формальній економіці, тіньовій економіці, безробітні. Шість груп відносяться до економічно неактивного населення: учні старших класів середніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), студенти вищих навчальних закладів (ВНЗ); військовослужбовці строкової служби; особи, зайняті вихованням дітей; зайняті у міських домашніх господарствах; особи, які не мають необхідності працювати; маргінальні групи, з них перші три виконують важливу суспільно необхідну роботу,

пов'язану з формуванням трудового потенціалу, відтворенням населення та захистом держави. Саме цими формами діяльності обумовлена значно більша частка в структурі молоді економічно неактивного населення.

**Рис. 1. Структура молоді за сферами діяльності та її зв'язок  
з економічно активною молоддю**

У роботі доведено, що молодь як суб'єкт економічної зайнятості становить собою частину економічно активного населення з віковими межами від 20 до 29 років, яка здійснює свій професійний вибір, вихід на ринок праці та характеризується високим ступенем адаптації, активності, ініціативності, опори на власні сили і складає найбільш мобільну, інноваційну частку робочої сили з новітніми знаннями, що здатна забезпечити складний процес прогресивного розвитку суспільства.

У дисертації визначено, що функціонування ринку праці молоді залежить від низки чинників, а саме: виробничих; демографічних; соціально-економічних; освітніх; соціокультурних; інституціональних. Це значно ускладнює процеси, які відбуваються на регіональному ринку праці молоді.

Розроблена модель зв'язків регіонального ринку праці молоді встановлює зв'язки між різними категоріями робочої сили і робочих місць. Робоча сила молоді подана двома категоріями – тими, що працевлаштовуються вперше, і тими, що втратили пільги першого працевлаштування. Серед молоді, що працевлаштовується вперше, виділено чотири групи: випускники ПТНЗ, коледжів, ВНЗ; звільнені зі строкової військової служби або альтернативної (невійськової) служби; молодь віком до 19 років; молодь віком 20-29 років. За допомогою моделі виявлені внутрішні суперечності ринку праці молоді, які, в основному, можуть бути зведені до неможливості збалансування попиту і пропозиції робочих місць для першого працевлаштування; неможливості об'єктивно претендувати на робочі місця, що потребують високої кваліфікації, значній частці молоді; неможливості конкурувати молоді з представниками робочої сили старших вікових поколінь; неможливості сформувати з молоді висококваліфіковану робочу силу; неможливості розпочати власну справу переважною більшістю молоді; неможливості накопичити початковий капітал в сфері офіційної зайнятості; неможливості забезпечити високий рівень зайнятості. За допомогою моделі також встановлено, що в сучасних умовах значна частка молоді виштовхується з офіційної економіки у тіньову. Модель зв'язків регіонального ринку праці молоді дозволяє визначити цільові напрями впливу на ринкові відносини в економіці регіону для покращення показників зайнятості.

У ході проведення дослідження встановлено, що процес залучення молоді в сферу економічної зайнятості має низку проблем та перепон. Тому запропонована модель зайнятості молоді конкретизує суб'єкти формування зайнятості та потоки робочої сили у сфері зайнятості на регіональному, національному та міжнародному рівнях: офіційна зайнятість в економіці регіону та країни, неформальна зайнятість, нетоварна зайнятість, офіційна міжнародна зайнятість, нелегальна міжнародна

зайнятість, маргіналізована молодь.

Запропонована структуризація зайнятості молоді дає змогу більш предметно вести пошук шляхів удосконалення регіональної політики зайнятості молоді. При цьому наголос має бути зроблений на здійсненні переважно активної політики та забезпеченні ефективної зайнятості молоді. Ефективна зайнятість є такою, що забезпечує найбільш повне використання трудового потенціалу, високу продуктивність праці, виробництво необхідних для суспільства товарів та послуг з найменшими трудовими і матеріальними витратами, а також високий рівень задоволеності від трудового процесу безпосередньо працівника. Саме таке визначення ефективної зайнятості найбільшою мірою відповідає інтересам молоді.

**Розділ 2. Оцінка умов та рівня зайнятості молоді в регіоні.** В цьому розділі досліджувалися тенденції та проблеми зайнятості молоді, умови формування робочої сили молоді в системі освіти та конкурентоспроможності на ринку праці.

У роботі встановлено, що у Кіровоградській області чисельність молоді хоч і повільно, однак невпинно скорочується. Спостерігається стійка тенденція скорочення частки молоді в структурі економічно активного населення області: з 29,0% у 2000 р. до 26,5% у 2004 р. Це обумовлено як збільшенням чисельності молоді, що навчається, зростанням міграції, так і зниженням трудової активності молоді. В структурі зайнятих в цей же період частка молоді практично не змінюється, що суперечить загальноукраїнській тенденції. При цьому на високому рівні утримується частка молоді в структурі безробітних, яка в 2003 р. була значно вищою (на 9,2%) середньоукраїнського рівня.

Таке становище обумовлено декількома причинами: в області в період економічної кризи відбулося значне скорочення виробництва, особливо промислового, що призвело до втрати великої кількості робочих місць; суттєво зменшилися обсяги інвестицій в основний капітал, які забезпечують створення робочих місць. У 2003 р. розмір інвестицій на одну особу в Україні становив 1070,6 грн., в Кіровоградській області – 634,8 грн., у 2004 р. – відповідно 1601,7 грн. і 1249,9 грн.; практично в усіх сферах економічної діяльності області склався значно нижчий рівень оплати праці (в середньому на 30%, в багатьох сферах – значно більшою мірою), що робить непривабливими для молоді більшість робочих місць. Існує також відчутна диференціація оплати праці по районах області.

Розподіл зайнятої молоді за сферами економічної діяльності свідчить, що найбільша її частина працює у сфері послуг – 59%, в промисловості і будівництві зайнято 24% (ця частка значно менша середньоукраїнського рівня – 34%), у сільському, лісовому, риболовному господарствах зайнято 17%. Позитивним є її зростання в промисловості. В таких галузях як сільське господарство, охорона здоров'я і соціальна допомога, освіта частка молоді скоротилася, що свідчить про непривабливість цих сфер зайнятості для молоді та неефективну кадрову політику діючих там підприємств і організацій.

Співвідношення вивільнених молодих працівників до заявки підприємств на потребу у них свідчить, що роботодавці не зацікавлені у залученні молоді до праці, оскільки потреба у молодих працівниках значно нижча їх вивільнень (у 2002 р. – 68% до вивільнень, у 2003 р. – 19%, у 2004 р. – 27%). У промисловості, будівництві, сільському господарстві вивільняється значно більше молодих працівників, ніж заявлений попит на них, отже підприємства цих сфер проводять недалекоглядну кадрову політику, яка підриває процес відтворення кадрового потенціалу і створює додаткову напругу на ринку праці молоді.

Рівень безробіття молоді в області значно вищий порівняно з середньоукраїнським показником, особливо в групі 15-24 роки, де в 2003 р. перевищення складало 22,4%. У регіоні рівень безробіття в усіх вікових групах молоді як серед жінок, так і серед чоловіків як у міській, так і в сільській місцевості значно вищий від середнього рівня безробіття по області і від середньоукраїнського рівня. Це свідчить про те, що на регіональному ринку праці молодь знаходиться в гірших умовах щодо можливостей зайнятості порівняно з іншими категоріями економічно активного населення. Труднощі з працевлаштуванням та невідповідні потребам молоді умови зайнятості в офіційній економіці змушують значну частину молоді займатися нелегальним бізнесом та зайнятістю у домашньому господарстві. За розрахунками близько 19% молоді у цей час були зайняті у тіньовому секторі економіки та близько 9% – у домашньому господарстві. Отже, значна частка молоді має несприятливі умови для зайнятості, до перспектив щодо підвищення її трудового потенціалу, вона часто стикається з порушенням економічних і соціальних прав, дискримінацією та експлуатацією, що є досить поширеним явищем у неформальній сфері зайнятості.

У той же час комплексний аналіз процесу формування робочої сили молоді в системі освіти засвідчив про значні обсяги підготовки молодих працівників. У 2004 р. в області було підготовлено 52328 молодих фахівців, з них 40,6% – за робітничими професіями (більшість із них у ПТНЗ – 21,6%), 22,4% – у ВНЗ I–II рівнів та 37% – у ВНЗ III–IV рівнів акредитації. У системі професійно-технічних навчальних закладів області обсяги підготовки робітничих кадрів підвищуються. Основна частина первинної підготовки молоді в ПТНЗ ведеться за державним замовленням – 93%. Зростає обсяг підготовки робітничих кадрів на виробництві, яка орієнтується безпосередньо на потреби підприємств. В її структурі домінує підготовка для підприємств сільськогосподарського машинобудування (33%), гірничої промисловості (19%), автомобільного транспорту (17%). Така форма підготовки позитивно впливає на зайнятість молоді, однак її вузька спрямованість обмежує можливості трудової мобільності.

Динамічно зростає підготовка молоді у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, за 2000-2004 рр. вона зросла на 17%, а в недержавних закладах у – 1,5 рази. За джерелами фінансування структура зарахованих до вищих навчальних закладів, наприклад, у 2003/2004 навчальному році виглядає так: бюджетне фінансування – 37,4%, галузевих міністерств – 0,6%, оплата фізичних і

юридичних осіб – 62%. Поширеність платної форми навчання обмежує доступ молоді до вищої освіти. Всі вищі навчальні заклади мають проблеми з застарілою матеріально-технічною базою, недостатнім фінансуванням, недостатньою укомплектованістю персональними комп'ютерами, навчальною та методичною літературою. Рівень професорсько-викладацького складу в недостатній мірі відповідає сучасним вимогам: у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації лише 40% викладачів мають науковий ступінь, а у закладах I–II рівнів – 1,6%.

Проведене опитування абітурієнтів Кіровоградського національного технічного університету щодо пріоритетів у виборі спеціальностей засвідчило, що найбільш престижними для молоді залишаються економічні спеціальності. Майже всі інженерні спеціальності, які визначають науково-технічний прогрес, є непрестижними серед молоді. Причина цього пов'язана, в першу чергу, із труднощами опанування цих спеціальностей, які зростають внаслідок погіршення якості шкільної освіти.

Однак, результати виконаного дослідження засвідчили про те, що структура професійної підготовки молоді не відповідає сучасним і перспективним потребам ринку праці, що породжує дисбаланс попиту та пропозиції. Його усунення потребує посилення керованості процесами підготовки кадрів зі сторони держави.

Аналіз умов зайнятості молоді дозволив визначити параметри її конкурентоздатності на ринку праці, а саме: освітньо-професійний рівень, структурна та якісна відповідність професійної освіти потребам економіки; професійна мобільність молоді; стан здоров'я; рівень життя, соціально ментальні риси. При цьому визначено чинники, які як позитивно, так і негативно впливають на параметри конкурентоспроможності. Дані проведеного у 2004 р. соціологічного опитування студентів вищих навчальних закладів м. Кіровограда засвідчили, що більшість з них задоволені обраною спеціальністю і професією, якістю навчання, вони отримують додаткові знання з метою підвищення якості професійної підготовки, половина має особистий план свого професійного розвитку, вони схильні до географічної мобільності. Все це позитивно впливає на конкурентоспроможність молоді. Зростаюча активність на ринку праці, ініціативність, схильність до різноманітних новацій, а також вищий рівень адаптованості сприяють підвищенню конкурентоспроможності молоді.

Негативно впливають на конкурентоспроможність молоді такі чинники, як недостатність практичної підготовки, відсутність практичного досвіду роботи, погіршення здоров'я, низький рівень доходів, більша схильність до соціально обумовлених хвороб та антисоціальної поведінки.

Дослідження якісних рис молоді, що навчаються в системі вищих навчальних закладів, показало, що саме тут формується новий вид робочої сили – робоча сила молоді вищих кваліфікаційних рівнів, яка спроможна виконувати інноваційну роботу. Вона характеризується тим, що здобута підготовка у вищих навчальних закладах не нижче III рівня акредитації дає розвинені творчі здібності, її метою на ринку праці стає розвиток кар'єри, отримання високої заробітної плати, підвищення

власної конкурентоспроможності. Така робоча сила в недалекому майбутньому буде визначати прогресивний соціально-економічний розвиток країни.

**Розділ 3. Науково-методичне забезпечення підвищення рівня та покращення ефективної зайнятості молоді в регіоні.** Цей розділ присвячений пошуку шляхів та розробці концептуальних засад удосконалення регіональної політики зайнятості молоді та забезпечення її ефективної зайнятості.

На основі аналізу змісту та виконання регіональних Програм зайнятості населення Кіровоградської області на 2001-2004 рр. були визначені основні досягнення та проблеми в реалізації молодіжної політики зайнятості в регіоні та обґрунтовані напрями її удосконалення: забезпечення ефективного функціонування діючих та створених нових робочих місць; забезпечення формування робочої сили молоді, яка б кількісно та якісно відповідала сучасним вимогам ринку праці; удосконалення організаційного механізму функціонування ринку праці та забезпечення працевлаштування молоді, кожен з яких охоплює низку конкретних заходів, спрямованих на поліпшення умов зайнятості молоді.

У роботі для забезпечення ефективної зайнятості молоді запропоновані методи її оцінки. Для оцінки ефективної зайнятості молоді запропонована система характеристик та показників (табл. 1). Кожній характеристиці ефективної зайнятості відповідають свої показники, за якими ведеться офіційна статистика. Це дозволяє при визначенні ефективної зайнятості молоді користуватись даними офіційної статистики.

Таблиця 1

### Характеристики ефективної зайнятості та показники їх оцінювання

| №        | Характеристики ефективної зайнятості                                             | Показники оцінювання характеристик ефективної зайнятості                                                                       |
|----------|----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>1</b> | <b>Робоча сила</b>                                                               |                                                                                                                                |
| 1.1      | Професійно-кваліфікаційний рівень та структура                                   | Кількість осіб, які навчалися у навчальних закладах<br>Кількість напрямів підготовки фахівців                                  |
| 1.2      | Рівень економічної активності                                                    | Рівень економічної активності                                                                                                  |
| 1.3      | Рівень підприємливості                                                           | Кількість малих підприємств на 10 тис. економічно активного населення                                                          |
| 1.4      | Рівень мобільності                                                               | Міграція населення (на 10 тис. чол.)                                                                                           |
| 1.5      | Рівень інноваційної активності                                                   | Надходження та використання об'єктів промислової власності на 10 тис. працюючих<br>Інвестиції в основний капітал на одну особу |
| <b>2</b> | <b>Зайнятість</b>                                                                |                                                                                                                                |
| 2.1      | Рівень зайнятості економічно активної молоді                                     | Рівень зайнятості економічно активної молоді                                                                                   |
| 2.2      | Рівень безробіття економічно активної молоді                                     | Рівень безробіття економічно активної молоді                                                                                   |
| 2.3      | Структура розподілу зайнятої молоді за видами економічної діяльності за галузями | Зайнятість молоді за видами економічної діяльності                                                                             |
| 2.4      | Відповідність професійної підготовки молоді виконуваним роботі                   | Розподіл найманих працівників за рівнем освіти та видами економічної діяльності<br>Напрями підготовки фахівців з вищою освітою |
| <b>3</b> | <b>Технічна оснащеність та умови праці</b>                                       |                                                                                                                                |
| 3.1      | Фондоозброєність праці                                                           | Вартість основних засобів на одного працюючого.                                                                                |

|          |                                                                                       |                                                                                                     |
|----------|---------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 3.2      | Енергоозброєність праці                                                               | Використання паливно-енергетичних ресурсів на виробничо-експлуатаційні потреби на одного працюючого |
| 3.3      | Наявність високопродуктивних робочих місць                                            | Введення в дію нових основних засобів на одного працюючого                                          |
| 3.4      | Наявність робочих місць з ручною, непрестижною, важкою працею                         | Пільги та компенсації найманим працівникам за роботу зі шкідливими та важкими умовами праці         |
| 3.5      | Наявність робочих місць з небезпечними та шкідливими умовами праці                    | Частка працівників, які працюють в умовах, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам          |
| <b>4</b> | <b>Результативність використання робочої сили</b>                                     |                                                                                                     |
| 4.1      | Продуктивність праці                                                                  | Середньорічна продуктивність праці одного працівника                                                |
| 4.2      | Ступінь використання найкращих технічних засобів і технологій                         | Впровадження прогресивних технологічних процесів та нових видів техніки                             |
| 4.3      | Ступінь використання робочого часу працівників, наявність втрат робочого часу         | Використання фонду робочого часу найманих працівників                                               |
| 4.4      | Розмір та динаміка прибутку у розрахунку на одного працівника                         | Сума прибутку у розрахунку на одного штатного працівника                                            |
| 4.5      | Виробництво товарів, які не користуються попитом, рівень виробничого фаху працівників | Частка збиткових підприємств                                                                        |
| <b>5</b> | <b>Мотивація праці</b>                                                                |                                                                                                     |
| 5.1      | Відповідна оплата праці                                                               | Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників                                     |

При оцінці рівня ефективної зайнятості молоді в регіоні передбачено використання базових показників, за які приймалися відповідно середні показники в Україні. Більшість економічних показників, тенденційно зростаючи з 2000 р., в 2003 р. набули найкращих значень, тому оцінка ефективної зайнятості молоді в регіоні визначалася за даними 2003 р. Всі показники оцінювання характеристик ефективної зайнятості розглядалися за схемою (табл. 2).

Таблиця 2

**Базові та регіональні оцінки складових ефективної зайнятості молоді (фрагмент)**

| Показник                                                       | Одиниця вимірювання | Базова оцінка | Регіональна оцінка | Відношення регіональної до базової оцінки | Відхилення регіональної оцінки від базової |
|----------------------------------------------------------------|---------------------|---------------|--------------------|-------------------------------------------|--------------------------------------------|
| Міграція населення (на 10 тис. економічно активного населення) | осіб                | 151,7         | 226,1              | 1,49                                      | +0,49                                      |

Основною задачею на сьогодні залишається поступове підвищення результуючої регіональної оцінки ефективної зайнятості молоді до одиниці при зменшенні практично до нуля її дисперсії. Найкращі результати найбільш раціональним шляхом можна отримати не в процесі саморозвитку економіки регіону, а цілеспрямованим втручанням на неї за певними напрямками. Напрями дії на економічні процеси легко визначити за складовими оцінками, які найбільше впливають на рівень середнього квадратичного відхилення результуючої оцінки. Для регіону, в першу чергу, треба ліквідувати збитковість підприємств у промисловості та стрімко підвищити прибутки в усіх економічних сферах у розрахунку на одного штатного працівника, різко знизити рівень безробіття економічно активної молоді, удосконалити структуру фахової підготовки.

Структура фахової підготовки визначає й інші складові оцінки ефективної зайнятості молоді, однак вона не відповідає вимогам ринку праці регіону, що видно з табл. 3. В регіоні практично всі соціально-економічні сфери надлишково укомплектовані спеціалістами, що закінчили вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації. Укомплектованість економічних сфер регіону фахівцями, що закінчили навчальні заклади III– IV рівнів акредитації, значно гірша, ніж в середньому в Україні. Профіль підготовки значної частини цих фахівців не відповідає особливостям робочого місця. Фахівців найвищого рівня система освіти в регіоні готує недостатньо як у кількісному розумінні, так і за напрямками.

**Таблиця 3**

**Розподіл найманих працівників за рівнем освіти та видами економічної діяльності в Україні та Кіровоградській області**

| Сфери оцінювання показників ефективної зайнятості                               | Види оцінки, її розмір                                                           | Базова оцінка | Регіональна оцінка | Відношення регіональної до базової оцінки |
|---------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------------------|-------------------------------------------|
| Сільське господарство, мисливство та лісове господарство                        | Закінчили вищі навчальні заклади освіти: I-II рівнів акр. /III-IV рівнів акр., % | 14,6/7,0      | 17,0/5,4           | 1,16/0,77                                 |
| Рибне господарство                                                              |                                                                                  | 22,8/12,0     | 16,2/8,1           | 0,71/0,68                                 |
| Промисловість                                                                   |                                                                                  | 25,5/16,0     | 25,1/14,7          | 0,98/0,92                                 |
| Будівництво                                                                     |                                                                                  | 24,1/13,5     | 23,9/10,9          | 0,99/0,81                                 |
| Оптова і роздрібна торгівля; торгівля транспортними засобами; послуги з ремонту |                                                                                  | 35,1/25,0     | 39,1/20,1          | 1,11/0,80                                 |
| Готелі та ресторани                                                             |                                                                                  | 35,7/15,6     | 52,2/11,4          | 1,46/0,731                                |
| Транспорт і зв'язок                                                             |                                                                                  | 22,6/13,7     | 22,5/10,1          | 1,0/0,74                                  |
| Фінансова діяльність                                                            |                                                                                  | 30,5/51,3     | 37,7/38,3          | 1,24/0,75                                 |
| Операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам           |                                                                                  | 24,3/34,4     | 34,6/24,3          | 1,42/0,71                                 |
| Державне управління                                                             |                                                                                  | 28,7/52,0     | 35,9/46,0          | 1,25/0,88                                 |
| Освіта                                                                          |                                                                                  | 21,0/48,8     | 22,7/46,9          | 1,08/0,96                                 |
| Охорона здоров'я та соціальна допомога                                          |                                                                                  | 44,3/19,9     | 46,8/16,4          | 1,06/0,82                                 |
| Колективні, громадські та особисті послуги                                      |                                                                                  | 33,9/28,1     | 39,5/24,4          | 1,16/0,87                                 |

Для покращення рівня ефективної зайнятості в регіоні необхідно також різко розширити інвестування, спрямувавши кошти в першу чергу на розвиток промисловості, підвищення рівня механізації та автоматизації процесів в цих галузях, введення в дію нових основних засобів, впровадження прогресивних технологічних процесів, суттєву активізацію інноваційної діяльності.

Проведений аналіз дав змогу розробити концептуальні основи забезпечення високого рівня молодіжної зайнятості аграрно-промислового регіону.

Концепція містить низку напрямів та заходів підвищення рівня зайнятості молоді, які враховують специфіку аграрно-промислового регіону. Вони спрямовані на модернізацію галузевої структури регіону, удосконалення системи формування робочої сили молоді, удосконалення системи працевлаштування, підвищення соціального захисту молоді.

## ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано вирішення науково-практичного завдання щодо теоретичних і методичних основ підвищення рівня та покращення ефективної зайнятості молоді в регіоні. На основі організаційно-економічного забезпечення відповідних заходів основні висновки і результати, отримані в ході дослідження, полягають у такому:

1. Молодь розглядається як специфічна частка населення, яка має певні вікові межі, виконує важливі соціально-економічні функції (освітньо-професійну, соціодемографічну, функцію соціалізації) і виступає суб'єктом економічної і соціальної діяльності. Комплексне дослідження молоді дало змогу уточнити її вікові межі, виявити притаманні їй характеристики та дати визначення соціально-економічної категорії молоді як суб'єкта економічної зайнятості, яке розкриває її характерні риси та роль у суспільному розвитку.

2. Ринок праці не забезпечує повного та ефективного використання робочої сили молоді. В ньому існує розбалансованість за кількісними та якісними параметрами попиту та пропозиції робочої сили молоді. Внаслідок нижчої конкурентоспроможності молоді на ринку праці, недостатнього попиту на дану робочу силу, не привабливих для неї умов зайнятості значна частка молоді стає безробітною, або працевлаштовується у тіньовому секторі економіки. В сучасних умовах механізм працевлаштування молоді виштовхує значну її частку із офіційного ринку праці у тіньовий.

3. Розроблені методи визначення рівня зайнятості молоді регіону дозволила виявити низку проблем та перепон на шляху працевлаштування молоді та виокремити основні складові молодіжної зайнятості: офіційну, неформальну (тіньову) та нетоварну зайнятість у межах економіки регіону та країни; міжнародну офіційну та нелегальну зайнятість; маргіналізовану молодь. Зроблені розрахунки показують, що в Кіровоградській області 43,3% всієї молоді віком 15-29 років зайнято в офіційній економіці, 19% – у тіньовому секторі економіки та близько 9% – у неформальній сфері – домашньому господарстві, маргіналізована молодь складає 1,7%.

4. У Кіровоградській області виявлені негативні тенденції на ринку праці: спостерігається скорочення частки молоді в структурі економічно активного населення та зайнятих, зниження попиту на робочу силу молоді, перевищення чисельності вивільнених молодих працівників із підприємств над заявленою потребою підприємств в робочій силі молоді, високий рівень молодіжного безробіття, який перевищує середньоукраїнські показники. В області склалися менш сприятливі умови зайнятості молоді порівняно з іншими регіонами України. Недостатній розвиток промисловості та інших сфер економічної діяльності, непривабливі економічні умови зайнятості (значно нижчий рівень заробітної плати) робить значну частку робочих місць регіону непривабливими для молоді, а недалекоглядна кадрова політика підприємств не забезпечує її ефективне залучення до

трудової діяльності.

5. У роботі встановлено, що обсяги підготовки в системі професійної освіти зростають, особливо у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації (за 2000-2004 рр. на 17%), що свідчить про підвищення освітньо-професійного рівня молоді. В той же час у системі професійної освіти накопичилась низка проблем, що знижує якість підготовки: недостатнє фінансування, застаріла матеріально-технічна база, недостатньо високий рівень кваліфікації професорсько-викладацьких кадрів. Недосконалість профорієнтаційної роботи, переважна орієнтація молоді на здобуття престижних професій, неефективне формування держзамовлення на підготовку кадрів та його невиконання обумовлює невідповідність структури підготовки за напрямками та спеціальностями потребам економіки регіону. Поширеність платної підготовки у вищих навчальних закладах не дає змогу отримати якісну професійну освіту молоді з малозабезпечених сімей.

6. Конкурентоспроможність молоді на ринку праці визначається освітньо-професійним рівнем, професійною мобільністю молоді, характеристиками її здоров'я, економічним становищем та ментальними рисами. Освітній чинник позитивно впливає на конкурентоспроможність молоді, оскільки більша її частка задоволена обраною професією і якістю навчання, здобуває додаткові знання, має особистий план професійного розвитку. Негативними чинниками конкурентоспроможності молоді є: недостатність практичної підготовки, відсутність практичного досвіду роботи, погіршення здоров'я, низький рівень доходів, більша вразливість до соціально обумовлених хвороб та антисоціальної поведінки.

7. У системі вищих навчальних закладів зародився та формується новий вид робочої сили – робоча сила молоді вищих кваліфікаційних рівнів, яка спроможна виконувати творчу та інноваційну роботу і в недалекому майбутньому буде визначати прогресивний соціально-економічний розвиток країни. Вона характеризується тим, що здобула поглиблену підготовку у вищому навчальному закладі не нижче III рівня акредитації, має розвинені творчі здібності, її метою на ринку праці є розвиток кар'єри, отримання високої заробітної плати, підвищення власної конкурентоспроможності.

8. Визначені основні напрями удосконалення регіональної політики молодіжної зайнятості, яка охоплює заходи щодо більш якісного формування як робочої сили молоді, так і робочих місць та удосконалення організаційного механізму працевлаштування молоді. Авторські розробки знайшли підтримку в Головному управлінні праці та соціального захисту населення Кіровоградської обласної держадміністрації, Кіровоградського обласного центру зайнятості, Кіровоградського міськрайонного центру зайнятості, в Кіровоградському національному технічному університеті

9. Для покращення ефективної зайнятості молоді було обґрунтовано визначення ефективної зайнятості, для чого була виконана оцінка ефективної зайнятості молоді регіону на основі застосування методу дисперсійного аналізу. Оцінка показала, що ефективна зайнятість молоді регіону на

третину поступається середньоукраїнському показнику. Складові цієї оцінки дозволяють визначити шляхи підвищення ефективної зайнятості.

10. Розроблені концептуальні засади удосконалення регіональної молодіжної політики зайнятості, які уточнюють економічний профіль області та містять основи підвищення рівня та покращення ефективної зайнятості молоді у відповідності до стратегічних перспектив розвитку. Концептуальні засади спрямовані на модернізацію галузевої структури регіону, удосконалення системи формування робочої сили молоді та системи працевлаштування, а також підвищення соціального захисту молоді. Їх реалізація забезпечує вихід на високий рівень зайнятості, значне покращення ефективної зайнятості з наступним зростанням цих показників.

### СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. *Абашина О.В.* Робоча сила вищих кваліфікаційних рівнів як соціально-економічна категорія // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2000. – Вип.56. – С. 84-89.
2. *Абашина О.В.* Робоча сила вищих кваліфікаційних рівнів як об'єкт ринкових відносин, що оптимізуються // Вестник Харьковского политехнического университета. Сер.: Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков: ХТУ “ХПИ”. – 2000. – Вып.122. – Ч. 2. – С. 198-201.
3. *Абашина О.В.* Формування ринку праці в адміністративно-економічному регіоні // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Податкова та фінансово-кредитна політика держави і механізми її реалізації в регіонах України. – Львів: ІРД НАН України. – 2001. – Вип. XXIV. – С. 533-543.
4. *Абашина О.В.* Оптимізація ринку праці стосовно умов його функціонування // Вестник Национального технического университета “ХПИ”. Сер.: Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков: НТУ “ХПИ”. – 2001. – Вып. 24. – Ч. 2. – С. 30-32.
5. *Абашина О.В.* Особливості оплати праці робочої сили вищих кваліфікаційних рівнів в транзитивній економіці // Вісник Технологічного університету Поділля. Сер.: Економічні науки. – 2001. – № 2. – Ч. 3. – С. 97-100.
6. *Абашина О.В.* Основні особливості та недоліки минулої економічної системи // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2002. – Вип. 130. – С. 143-152.
7. *Абашина О.В.* Удосконалення обліку та аналізу економічної діяльності ресурсів молоді для праці на підприємстві // Вестник Национального технического университета “ХПИ”. Сер.: Технический прогресс и эффективность производства. – Харьков: НТУ “ХПИ”. – 2003. – № 23 – С. 46-50.
8. *Абашина О.В.* Управління ресурсами молоді для праці як основною рушійною силою в побудові регіональної ринкової економіки (соціально-політичний аспект) // Вісник Українського державного університету водного господарства та природокористування. Сер.: Економіка. – Рівне:

Вид-во УДУВГП. – 2003. – Вип. 1(20). – С. 373-378.

9. *Абашина О.В.* Молодь – найважливіший резерв трудових ресурсів // Наукові праці Кіровоградського державного технічного університету. Сер.: Економічні науки. – Кіровоград: Вид-во КДТУ. – 2003. – Ч. II. – Вип. 4. – С. 105-110.

10. *Абашина О.В.* Підприємництво та малий бізнес – сфера ефективного використання ресурсів молоді для праці в регіоні // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного інституту. Сер.: Економічні науки. – Чернівці: Вид-во БДФЕІ. – 2003. – Вип. 4. – С.68-70.

11. *Абашина О.В.* Основа стратегії управління молодіжними трудовими ресурсами в регіоні // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Сер.: Економіка. – Рівне: Вид-во НУВГП. – 2004. – Ч. 3. – Вип. 4(28). – С. 224-230.

12. *Абашина О.В.* Щодо характеристики демографічного стану населення Кіровоградської області // Матеріали Міжнар. наук.-метод. конф. “Соціально-економічні аспекти збалансування потреб в трудових ресурсах”. – Кіровоград: Вид-во КДТУ. – 2000. – С. 28-30.

13. *Абашина О.В.* Багатофакторні зв’язки робочої сили вищих кваліфікаційних рівнів в умовах ринку праці // Матеріали IV Міжнар. конф. “Наука і освіта ‘2001’”. Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2001. – Т. 1. – С. 3-4.

14. *Абашина О.В.* Стан ринкової економіки соціального спрямування та ефективна зайнятість населення // Матеріали I Всеукр. наук.-прак. конф. “Україна наукова ‘2001’”. Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2001. – Т. 10. – С. 3-4.

15. *Абашина О.В.* Оцінка умов економічного зростання в Україні // Матеріали V Міжнар. наук.-прак. конф. “Наука і освіта – 2002”. Економіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2002. – Том 7. – С.3-4.

16. *Абашина О.В.* Ресурси молоді для праці в ринкових умовах // Матеріали Республ. наук.-прак. конф. “Розширення ринку праці в центральному економічному регіоні України”. – Кіровоград: Вид-во КНТУ. – 2002. – С. 46-47.

17. *Абашина О.В.* Підвищення рівня зайнятості молоді – одна з сучасних проблем економіки підприємства // Матеріали Міжнар. наук.-прак. конф. “Актуальні проблеми сучасних наук: теорія і практика”. Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 2005. – Т. II. – С. 3-5.

18. *Абашина О.В.* Формування робочої сили молоді в регіоні // Materialy II Mezinarodni vmdecko-prakticka konference “Perspektivni novinky vmdu a technici – 2005”. Ekonomicke vmdu. – Praha: Publishing House Education and Science s.r.o. – 2005. – Dil 9. – С. 3-9.

19. *Миценко І.М., Абашина О.В.* Методичні рекомендації по покращенню формування робочої сили молоді в системі освіти Кіровоградської області. – Кіровоград: Вид-во КНТУ, 2004. – 36 с.  
(Особистий внесок здобувача: досліджено формування робочої сили молоді в системі професій-

но-технічної освіти, на виробництві, у вищих навчальних закладах I-II та III-IV рівнів акредитації та конкурентоспроможність молоді на ринку праці).

20. Абашина О.В., Миценко І.М., Стежко Н.В. Вирішення проблем зайнятості молоді в м. Кіровограді. – Кіровоград: Вид-во КНТУ, 2005. – 40 с. (*Особистий внесок здобувача: досліджено основні тенденції та проблеми зайнятості молоді в регіоні, запропоновано удосконалення регіональної політики зайнятості молоді, розроблена методика оцінки ефективної зайнятості молоді та шляхів її підвищення*).

21. Абашина О.В., Миценко І.М., Стежко Н.В. Концепція підвищення рівня зайнятості молоді в Кіровоградській області. – Кіровоград: КНТУ, 2005. – 20 с. (*Особистий внесок здобувача: розроблено концептуальні основи підвищення рівня зайнятості молоді в аграрно-промисловому регіоні*).

### АНОТАЦІЯ

*Абашина О.В. Підвищення рівня зайнятості молоді на регіональному ринку праці. – Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.09.01 – Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. – Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України, Донецьк, 2006.

Здійснено комплексне дослідження зайнятості молоді в регіоні. Поглиблено методологію дослідження молоді як суб'єкта економічної зайнятості, формування та функціонування ринку праці молоді. Встановлені причини зниження рівня зайнятості молоді. Розроблено методи визначення рівня зайнятості молоді на регіональному ринку праці. Виявлені проблеми та перепони на цьому шляху, визначені основні складові молодіжної зайнятості. Встановлені домінуючі тенденції зайнятості молоді, існуючі проблеми та чинники, що їх визначають. Розкриті причини розбалансованості попиту та пропозиції робочої сили молоді на регіональному ринку праці, високого рівня молодіжного безробіття. Здійснена оцінка механізму формування робочої сили молоді в системі освіти. Визначені чинники, які формують конкурентоспроможність молоді на ринку праці. Розроблено шляхи покращення молодіжної політики зайнятості та методику оцінки ефективної зайнятості молоді регіону. Обґрунтовані концептуальні засади та напрями формування регіональної політики молодіжної зайнятості.

*Ключові слова:* молодь, рівень зайнятості, робоча сила, ринок праці, ефективна зайнятість, конкурентоспроможність.

### АННОТАЦИЯ

*Абашина Е.В. Повышение уровня занятости молодежи на региональном рынке труда. – Рукопись.*

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.09.01 – Демография, экономика труда, социальная экономика и политика. – Институт экономико-правовых исследований Национальной академии наук Украины, Донецк, 2006.

Осуществлено комплексное исследование занятости молодежи в регионе. Усовершенствована методология исследования молодежи как субъекта экономической занятости. Определены социально-экономические функции молодежи, ее характерные черты как субъекта рынка труда. Рассмотрены вопросы формирования и функционирования рынка труда в регионе, разработана модель регионального рынка труда молодежи, на основании которой оценены его внутренние противоречия, из-за которых снижается уровень занятости молодежи. Разработана модель занятости региона, раскрыт механизм обеспечения занятости молодежи на региональном уровне, проблемы и преграды на этом пути. Существующий механизм трудоустройства способствует переходу значительной части молодежи из официального рынка труда в теневой. Установлены основные составляющие занятости молодежи, доминирующие тенденции и факторы, которые их определяют. Усовершенствовано определение категории эффективной занятости молодежи.

Получила дальнейшее развитие оценка тенденций занятости молодежи в регионе. Осуществлена оценка формирования рабочей силы молодежи в системе образования. Установлена тенденция возрастания объемов подготовки, выявлены основные проблемы и недостатки. Обосновано, что в системе высших учебных заведений III–IV уровня аккредитации начал формироваться новый тип рабочей силы молодежи – рабочая сила высших квалификационных уровней, способный к творческой и инновационной работе. Определены факторы, которые формируют конкурентоспособность молодежи на рынке труда.

Региональная молодежная политика занятости усовершенствована путем повышения эффективности функционирования действующих и создаваемых новых рабочих мест, формирования рабочей силы молодежи, которая бы количественно и качественно отвечала современным требованиям рынка труда, развития организационного механизма функционирования рынка труда и обеспечения трудоустройства молодежи. Разработана методика оценки эффективной занятости молодежи региона на основе использования метода дисперсионного анализа к отобранному ряду показателей. Обоснованы концептуальные основы и направления формирования региональной политики занятости молодежи, которые тесно увязаны со стратегией экономического развития Кировоградской области.

*Ключевые слова:* молодежь, уровень занятости, рабочая сила, рынок труда, эффективная занятость, конкурентоспособность.

## SUMMARY

*Abashina O.V. Increasing the level of young people employment at the regional labour market –*

*Manuscript.*

Thesis for the candidate degree in economics by specialty 08.09.01 – Demography, labour economy, social economy and policy. – Institute for Economic and Legal Researches of NAS of Ukraine, Donetsk, 2006.

A complex research of the young people employment has been carried out in the region. The methodology of the research of the young people as the subject of economic employment, forming and functioning the labour market has been developed. The reasons of declining the level of the young people employment have been determined. A model of the young people employment at the regional labour market has been developed. The problems and barriers on this way and certain basic constituents of the youth employment have been carried out. The dominant tendencies of the young people employment, the existent problems and factors determining them have been established. The reason of the disbalance between the labour force demand and its supply at the regional labour market, of the high youth unemployment rate have been discovered. The estimation of the mechanism of forming the young people labour force in the system of education has been performed. The factors that form the young people competitiveness at the labour market have been found. The ways of improving the youth employment policy and the methods of the effective young people employment estimation in the region have been developed. The conceptual principles and directions of forming the regional policy of the youth employment have been grounded.

*Key words:* young people, level of employment, labour force, labour market, effective employment, competitiveness.

Підписано до друку 25.05.2006.  
Формат 60 х 84/16. Папір офсетний.  
Обл.- вид. арк. 0,9. Тираж 100 прим.  
Замовлення № 107.

---

Надруковано у ТОВ “Вега-Принт”.  
83114, м. Донецьк, вул. Університетська, 78.  
Тел.8 (062) 311-62-51.